

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.99 U

U-43

ՅԵԿ. ԵՂԵՐԱՐ.

FEB 2012

391-990

4-43

կր

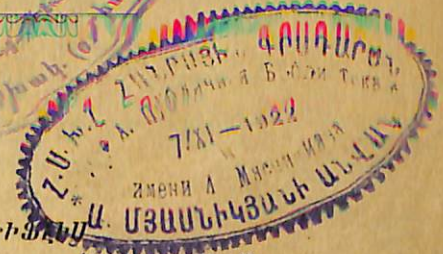
ԳՈՒԹԱՆԻ ՄԱՏԱՂԸ

Պատկերազարդ

Պատմածք

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ ՀՕՄԱՐ

(Ղազախի գեղական կենտրոն)

1002
6494

Էլեքտրաշարժ տպ. «Հերմես» Ս. Գ.
Եղիգարհանի Մադաթ. փ.
1907

- 5 FEB 2013

6347

Արտատպւած «ՀԱՍԿԵՐ»-ից

աղը, հինգշաբթի,
Համբարձման տո-
ներն է:

Օրը՝ երեկոյ էր,
արևը թերեւ էր
կուլ գնալու: Նրա ոսկեգօծ
թէժ ճառագայթների փոխարէն՝
արծաթափայլ հով շողերն էին
թըռուռում շինական եկեղեցու
կաթուղիկէի երեսին:

Գիւղի «քէօխվա-քէգխուղէրը»,
մաճկալն ու հոտաղը, ուլախա-
րածն*) ու հօրիւրչին**), մի խօսքով
բոլորը, բոլորը հաւարեւ էին ե-
կեղեցու գաւիթն ու վաղան մա-
տաղի նախապատրաստութիւննե-
րի մասին մտածում:

*) Լձկան անասուններ արածաց-
նող.

**) Գութանի երկրորդ և միւս լուծ-
ները կառավարողներ:

Երկար խօսելուց ու խորհելուց յետոյ, մաճկալ Ունանը վերջ տւեց զրոյցին նրանց հանգստացնելով։

— Տղէքը ջան, դէ հըմիկ որ, մատաղի ամեն ինչը պատրաստ է։ Մենակ թէ էգուց՝ ընգնանի պըղինձերը շուտ կը բերէք, որ «Եփը» վախտին դնենք կրակին։

— Շատ լաւ, ուստա Ունան, միամիտ կաց, պատասխանեցին նրան կարգադրիչի օղնականներն ու յանձնառու հոգատարները, և սկսեցին ցրել, որ գնան տուն, ժամանակից մի քիչ շուտ բնեն՝ վաղը կանուխ գարթնելու։

Գնացին... Գնալիս՝ բարեպաշտ ծերունիները մօտենում էին կարգադրիչներից սրան-նրան և բաղցրութեամբ հարցնում։

— Զեզ դուրբան, գուլթանի մատաղի հըմար՝ մինուճար բալիս կըտամ գոհելու, ուր ֆնաց թէ մատաղացու։ Էդ խի չէք մեր գուռն էլ գալի, խի, մենք մատաղակեր չենք։

— Քեզ արբայութիւն, անպի, լաւ բօլ ստացել ենք ձեր տանից, շէն ու շէն կենար, — կրկնում էին հաւարողներն և շտապում զէպի տուն։

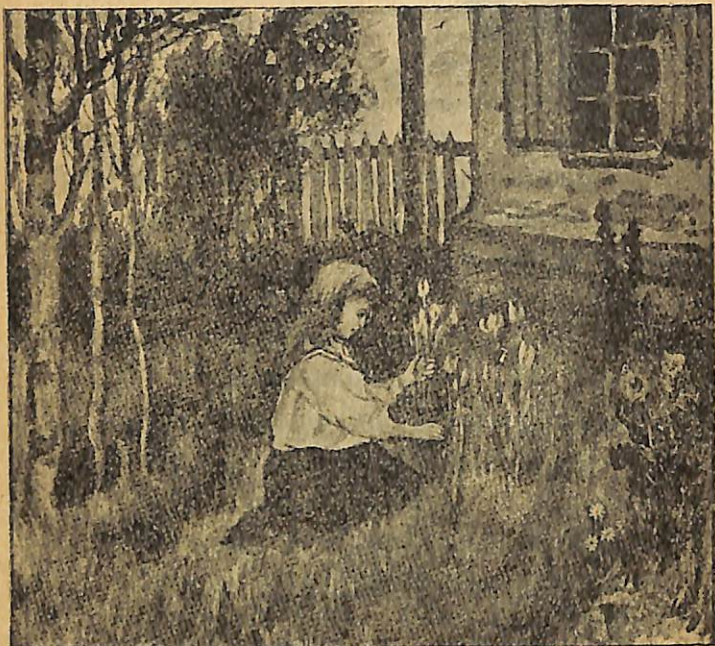
II

Փուլթանի մատաղի գոհաբերութեանը նախընթաց օրւանից պաարաստում են, նաև գիւղի փոքրերը՝ տղայ թէ աղջիկ, բոլորը մի հաշիւ։

Նրանք բոլորը, առանձին առանձին, կամ խմբերով դաշտ ու արօտ ընկած, գոյնզգոյն ծաղիկներից փոքրիկ փնջիկներ են կապում և վերադառնալով գիւղը, ցրում են թաղէթաղ ու ամեն տնւորի այդ փնջիկներից նւիրում։ Փոխարէնը տան տէրը մատաղացու է տալիս նրանց։ Սյդ օրւան հաւարած ձուն, պանիրը, շօրն և ուրիշ ուտելեղէնները՝ վաղը մատաղի սեղանին գարզ են դառնալու և գուլթանաւորների սուփրէն շէն անելու։

— Առէք ձեզ դուրբան, առէք։

ձեր արդար սրտի խորհուրդը՝ ա-
ւալի դուր կըզայ Սասժուն, առէք,
ընդունելի ըլի ձեր մատաղը, —
ասում են փնջիկները ստանալով,
տան մեծ նանն ու տատը և փոք-

Ծաղիկներից փունջ է կապում

ըիկ հաւարողներին առատու-
թեամբ տալիս են իրանց հասա-
նելիքը:

— Շնորհակալ ենք, — փըսփսում
են նախշուն աղջիկներն ու չալ-

տիկ տղաներն և շարունակում
զարձեալ իրանց հաւարքը:

Եւ այսպէս՝ չորեքշաբթին մըթ-
նում է... Աստեղագարը գիշերը
թեւակոխում է ամբողջ գիւղն իր
շրջակայքով և ամենքին մատաղի
ախորժակով շուտ բուն անում:

— Գէհ, երեխէք ջան, — խրա-
խուսում է Բէգլար ապին իր
թոռներին, — ձեզ տեսնեմ, բոլորդ
էլ հօրիքչի էք, գութանաւորների
ձեռի ետղըխը: Առաւօտը լոյսը
ծագելուն պէս՝ ամեն մինդ մի ա-
ման կաննէք և կըզնաք մատա-
ղատեղը՝ համ կօզնէք եփողնուն,
համ էլ բօլ-բօլ փայ կըստանաք
ու տուն կըզար:

— Ապի, ես կովկիթն եմ տանե-
լու, — ոգևորում է Մուկուչը, —
Մաճկալ Եղօն՝ ինձ լաւ է ճանա-
չում, ես հերու (անցեալ տարի)
ներա հօրիքչին եմ եղել:

— Խի, հօտաղ Գիքորը ինձ ճա-
նաչում չի, — մէջ է ընկնում Վե-
տօն, — ես էլ կաթնի բաղիէն եմ
տանելու. տեսնենք՝ ո՞ւմ շատ մա-
տաղափայ կըտան:

— Ապի ջան, սրանք հլամ բանի
խաբար չեն, — խօսում է Սարօն

վերմակի տակից գլուխը հանելով,—ես էսօրւանից մատաղատեղն եմ եղել. մատուռի բազը ալել, թամզել եմ, փէտ եմ կրել: Ինձ համկալ Պետին կանչել է, որ առաւօտը վաղ գնամ... Էն ես գիտեմ. թէ ինչ կը տանեմ և ինչըն մատաղ կը բերեմ:

Այսպիսի խօսակցութեան մէջ բոլորի քունները տանում է և խրոչումփոցը տիրում է տան մէջ:

Բարի գիշեր նրանց... Եւ մէկէլ յանկարծ լսում է զանազան խրոչումփալի խօսքեր.

—Օխայ, ինչ անուշ է է:

—Մի քիչ էլ ինձ տւէք, մսիցը, մսիցը:

—Ես շօրվեն եմ ուզում:

Եւ նրանք բոլորն երազի մէջ էին:

III

Համբարձման հինգշաբթին ծնում է: Օրը Մայիսեան գեղածիծաղ օրերից մէկն էր,—մի սիրուն, թըււրուան, շող-շողուն, ապրեցնող մի օր:

Արեգնազան արևը մի շիջիմ հազիւ բարձրացած, արդէն ս. Գէորգի վանքի զանգերը՝ «տան, տին, տճն» թակելով, խաղաղ շինականին մատաղատեղն են հրաւիրում:

...Գնում էին ամենքն, առանց խտրութեան՝ հարուստ ու աղքատ, ծեր ու հասակաւոր, երիտասարդ ու չափահաս, մէր ու մանուկ, տղայ թէ աղջիկ, բոլորը գնում էին: Եւ նրանց գնացքն այնքան համապատասխան է նրանց տարիքին, որ առանց նայելու՝ կարելի է իմանալ թէ ո՞վ է անցնողը:

—Թակ-թըկ, թակ-թըկ՝ գոյգ

Թակ, տալով գնում էին յամբարայլ բոլոր ապինները:

— Թակ-թըկ-թակ, Թակ-թըկ-թակ, անցնում էին կայտառ ծերունիները:

Ս. Գեորգի վանքը

— Թակ, Թակ, Թակ, Թակ, ըտապում էին երիտասարդները:

— Չըստ-Ֆըստ, չըստ Ֆըստ, գալիս էին կանայք:

— Թը՛ռռռ, Թև առած Թռչում էին մանուկները:

Գնացին, ողջ գիւղը գնաց... Աչքդ բարին տեսնի, մատաղը վեց տեղ, վեց անագին պղնձների մէջ՝ խըլթ-խըլթալի եփ էր զալիս ու բըլդ-բըլդում և կրակը՝ ամեն մի պղնձի տակ ծով դարձած, փայ-

տի կտորներ էր՝ որ լափում էր, մոխիր շինում և դարձեալ շէր կշտանում:

Պղնձների մօտ կանգնած կերակուր եփողները՝ մեծ ուշադը-

Գնում են մասաղի

ըութեամբ հետևում էին մատաղին և երբեմն մի-մի կտոր միս պղնձից հանելով ուտում էին — համը տեսնում, և ուրիշների ախորժակը գրգռում, բերնի ջուրը բերում:

Վերջապէս պատրաստուում է մատաղը և կարգադրիչ ուստա Մուսէսը ձայն է տալիս. — Տղէք, տէր-տէրին կանչեցէք, գայ մատաղն օրհնի, լաւ բօլ ժողովուրդ է կիտեւ և էլ մատաղի հէնց ուտելու ժամինակն է:

— Լաւ, ասաւ ուստա Մուսէսը, թէզ արէք, սոված սիրտներս ձէն է տալիս, — միջամտում են ամենքը:

Քահանան գալիս է իր տիրացւով, օրհնում մատաղը, ապա, անցնելով սեղանի ծայրը, մի ծաղկաւէտ տեղ, իր տիրացւի հետ ծալապատիկ բազմում է: Կանաչ տափերին նստոտում են և միւսները, գրեթէ բոլորը մէկս-մէկուց ցած — կարգով, ըստ հասակի և մեծութեան: Նրանք փափախները վերցնում են և ակնապիշ սպասում մատաղի սինուն (մատուցարան):

Բաժանուում է մատաղը. քահանան՝ ամենից շուտ, առաջի թասը ձեռքն է առնում և սկսում է խօսել.

— Օրհնեալ ժողովուրդ, դուք գիտէք, որ էս գութանի մատաղը կտրում ենք, որ եկող տարւայ գութանի ակօսը «բրատու» (պրտ-

դատու) լինի, նրա վարածը՝ անփորձ մնայ, ցանածն ու տափածը հազար դառնայ: Որ ապրի մաճկալն ու հոտաղը, ողջ լինի ու խարածն ու հօրիքչին, զաթով մնան դոմէշն ու եզը, արջառն ու ձին, մի խօսքով նրանք, ովքեր վար ու ցանքի օրերին շաբաթներով ու ամիսներով, տան երես չեն տեսնում: Դեհ, միաբերան աղաղակեցէք՝ ապրին մեր աշխատաւորները, որ էս նեղութիւնները քաշում են, ծառայում են Աստծու ճանապարհին, և էլ ամեն, Տէր Աստօծ, օրհնեալ լիցիք, ամեն:

Տէրտերը վերջացնում է ճառը և օղին խմում: Ամենքը միաբերան աղաղակում են,

— «Ամեն, ամեն Տէր Աստօծ» և օղին կուլ տալով, սկսում են մատաղն ուտել՝ և ձեռք ու մատները լպրստելով բարեմաղթել:

— Տէր Աստօծ, Քու աչքը քաղցրը կենայ մեր անդ ու անդաստանի, մեր վար ու ցանքի, մեր սար ու դաշտի վրա:

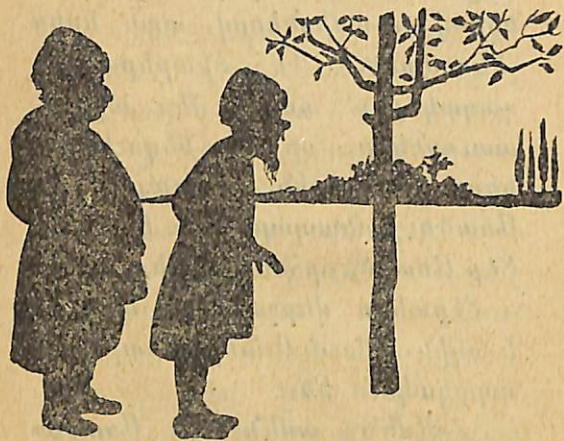
— Ամեն, լաւում է աջ ու ձախից:

— Դալար կենայ մեր գեղի մաճկալների ձեռն ու ոտը, զաթին

ըլի մեր եզն ու գոմեշը, ամենքն էլ ապրեն ջանսագութիւնով:

— Ողջութիւնն անեն, տէր Աստօծ:

— Ապրեն մեր հօտաղն և ուլախարածն, մեր հօջիքչի ջէհէլջուհուները, ցուղլուտութիւն (ծուլութիւն) շանեն, մեծանան, մեր պատիւը իմանան:

Կեել-կեսացել վերադառնում են

— Այ ապրեն, շատ ապրեն,

Կերան և օրհնեցին, միմի թաս գինի էլ վերեկից կուլ տւին, և յետոյ վեր կենալով, գունշուսուշը փափախներով, կամ փէշերով սըրբեցին, միրուքները տըմբ-տըմբացնելով ճանփայ ընկան ու գընացին:

Նրանք ծերունի ապիւններն էին:

IV

Քոյրըին փայ հասնելուց յետոյ, հերթն եկաւ մանուկներին - հօրիքչիներին: Նրանք էլ նստոտեցին մի ստւերաշատ ծառի տակ և ինչ ձեռքներն ընկաւ՝ կուլ տւին, կերան, ծաքն ու հովն՝ ո՞վ էր հարցնում, բաւական էր որ մատաղը տային՝ այնուհետև մնաս բարև...

Սրանք էլ կերան, կշտացան: Վեր կացան, տարած ամանները վեր առան ու լիք-լիք ճանապարհեցին տուն: Գնալիս՝ ճանապարհին զանազան հանար-շիղար խօսելով և «պրկու» ամելով, միմեանց ուրախացնում, և սրախօսում էին:

— Պո՛ւո՛ւո՛ւ, հա՛-պո՛ւո՛ւո՛ւ, պրիպո՛ւո՛ւ-հա՛-պուու, — փշում էին հասկերի ծղնօտից շինած պկւի մէջ և տուն շտապում թրոշկոտալով:

Կերան, կշտացան, փայներն առան ու գնացին մեր մայրերն էլ: Նրանց գալն ու գնալը, նրանց ուտելն ու խմելը, նրանց խօսքն ու զրոյցը, գրեթէ՝ ո՛չ որ չիմա-

ցաւ: Նրանք շխտական եկել, չբխօսկան էլ գնացին: Նրանց մէրը՝ հէնց անխօս էլ ծնել է նրանց: Միայն, նազիկ-մազիկ պուճուր հարսների հագուստներին կարած արծաթի շանչխուր - մանչխուրկը՝ ունանոցների չրխկ-չրխկոցն էր նրանց լուծիւնը խանգարում և մէկէլ՝ ազիկ-մազիկ Սօնիկների ծամերն էր, որ կոճկազարդ արած, տանեակ ճիւղերով, միմեանց դիպչում էին և ձէն ու ձուն հանում:

Մատաղն ամենքին բաւականութիւն տւաւ: Ամիսներով մսի համ չիմացած հարիւրաւոր մարդ՝ այդ օրը հարսնբաւորի էին նման: Կերան կշտացան ամենքն և գնացին լիքն ու բրին:

Մնացած մատաղը՝ լաւ լաւ կտորներ, ջիւղար-բանդէն, չաղ-չաղ պատանները, խորովածացուն, տօլ-մացուն՝ մնում էր մաճկալներին, ամօլչիներին, հօտաղներին...

Նրանք էլ, երբ ամենքին բաւականութիւն տւին, նստոտեցին սուփրի շուրջը, մէջ բերին հոգեպահօւստ ազիկ կերակուրները և դափ ու գուռնով մի լաւ քէֆ արին:

Այ թէ լաւ համբարձում արին հա: Է՛րնէկ է՛ն օրին...

<< Ազգային գրադարան

NL0396012

6347